

Länsstyrelsen
Skåne

Att bevara, använda och utveckla våra begravningsplatser

Britta Roos,
länsantikvarie, Länsstyrelsen Skåne

TÄNK
PÅ DÖDEN

Platser för sorg och reflektion

STENHUGGARE
KARL LARSSON
* 1894 * † 1980

En berättelse om vårt samhälle

Framstående arkitektur

Viktiga gröna rum

Ett sätt att minnas

Begravningsplatser handlar om människor!

Vilka levde här förut?

Hur såg deras liv ut?

Vad har varit viktigt för människor under olika tider?

Hur har vi sett på skönhet?

Vem är jag?

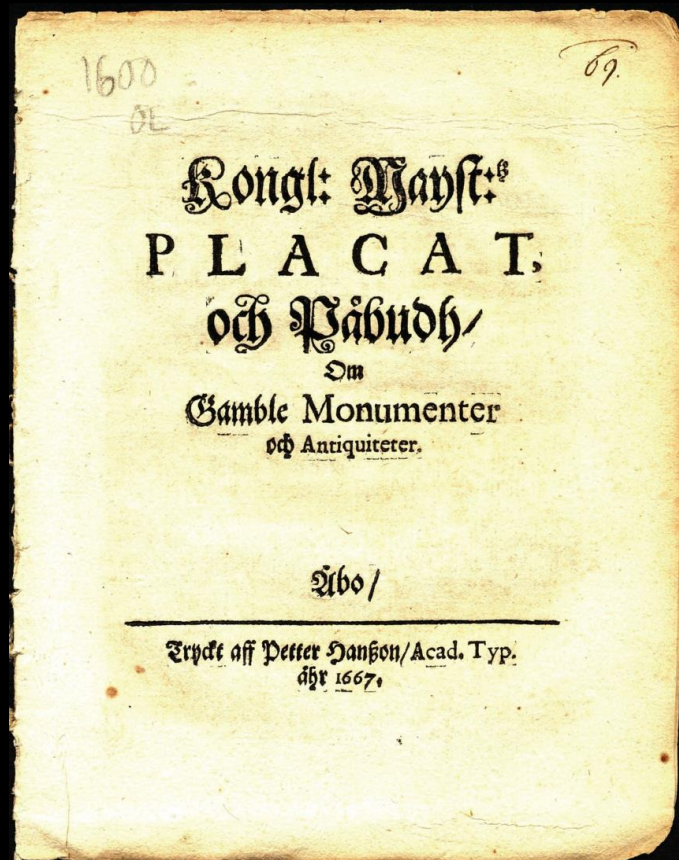
Vad händer när man dör?

Hur vill jag minnas mina anhöriga?

Hur vill jag själv bli ihågkommen?

KML – Kulturmiljölagen (1666)

Utdrag:

"Effter som Wij ther hoos wele at alle Kyrkior och Clöster sampt theras Tygh, Redskap, Prydnat på Wägger och Fönster, Målningar eller hwariehanda innandöme, som något tänckwärdigt kunne innehålla, tillijka medh alle the dödas och afflidnas **Grafwar** och **Graffstellen** in vthi **Kyrkior** eller vthe på **Kyrkiogårdarne**, then Wårdnat, Frijd och Säkerheet bewijsas må, som medh theras Christelige Instichtelser, Bruuk och Öffning enligit är, så at sluteligen alla the Ting, the wari sigh så ringa som the för någons ögon synas kunna, som lijkwäl til Stadfästelse eller Åminnelse aff någon Historisk Bedriff, Person, Orth eller Slächt lända kan, måge granneligen tagas i acht och skiötzel, och icke gifwas någrom tilstånd thet ringeste ther aff at spilla eller förderfwa;"

Kyrkliga kulturminnen, 4 kapitlet kulturmiljölagen (1988:950)

1§

Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och ***begravningsplatser*** är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

11§

I vården av en begravningsplats ska dess betydelse som en del av kulturmiljön beaktas. ***Begravningsplatsen*** ska vårdas och underhållas så att ***dess kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.***

Vad är "*begravningsplatsens* kulturhistoriska värde"?

Objekt

Bara de rikaste hade råd med sådana där gravar...

Vilket mästerverk!

Det där är min familjegrav...

Sådan där sten bröt man i...

Den måste bevaras!
Vi kan behöva kontakta en konservator...

Miljö(kvarter)

Här begravdes de som inte hade råd att betala för sina gravar...

Här ligger många människor jag kände när jag var liten...

Vi kallar det för allmänna linjen

Från början märkte man inte ens ut graven med namn – tänk hur människor hade det förr!

Det här är väl inget speciellt?

Helhet

Det är inte bara nu för tiden det är skillnad mellan fattig och rik...

Tänk hur stilideal har förändrats under årens lopp!

Här finns hela vår lokala historia!

Gamla träd, grus och murar – det är bra för insektslivet!

Begravningsplatser är fantastiska – det finns många skäl att besöka dem!

Relationen objekt – miljö - helhet

Det var en speciell sten, den måste vi bevara!

Ja, men de andra ser ganska ordinära ut, dem kan vi nog skrota...

Östraby nya kyrkogård

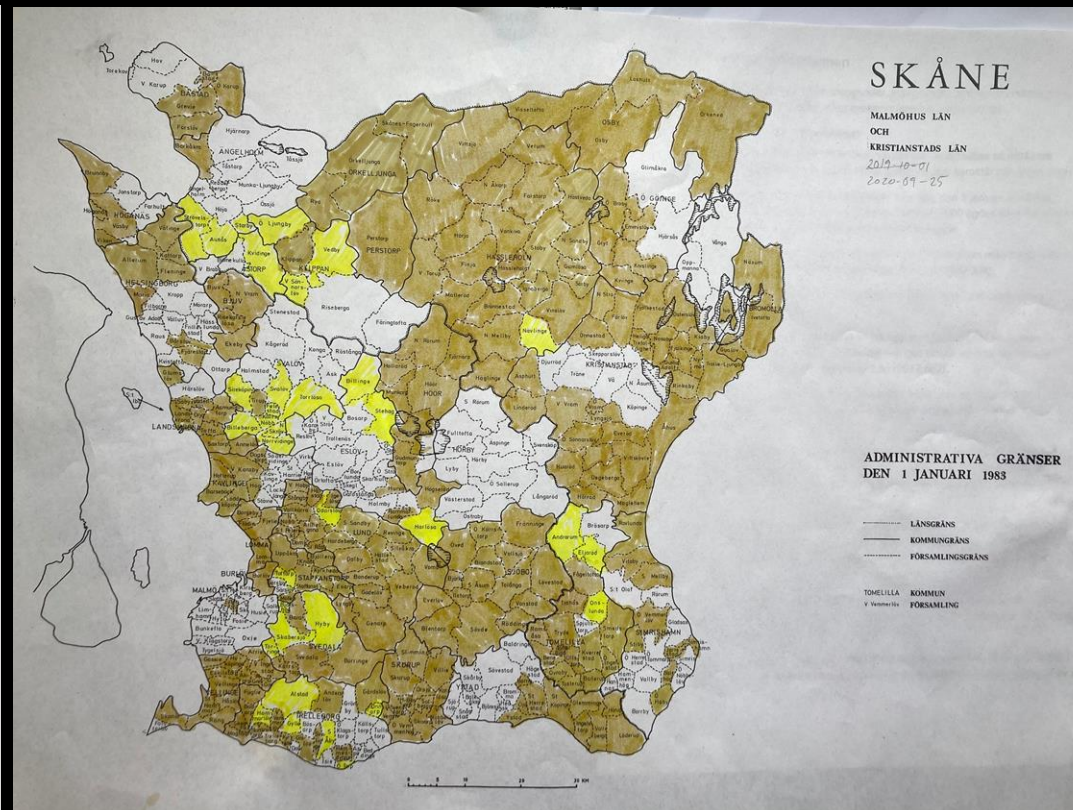
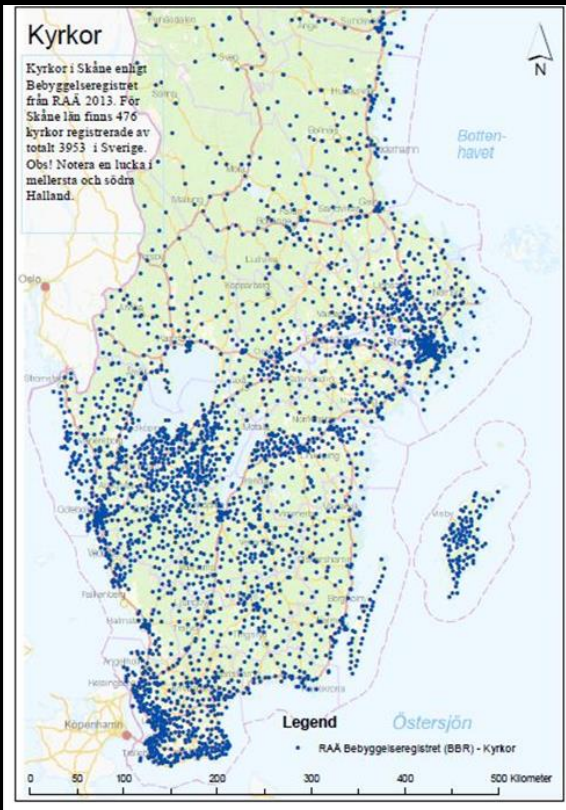
Idag skapar vi framtidens historia!

Den statliga kulturmiljövården har ett ansvar i att se till att kulturarvet är demokratiskt och representativt för samhället i stort.

Vilken bild av samhället skapar utvecklingen på begravningsplatserna?

Vad vet vi om Skåne?

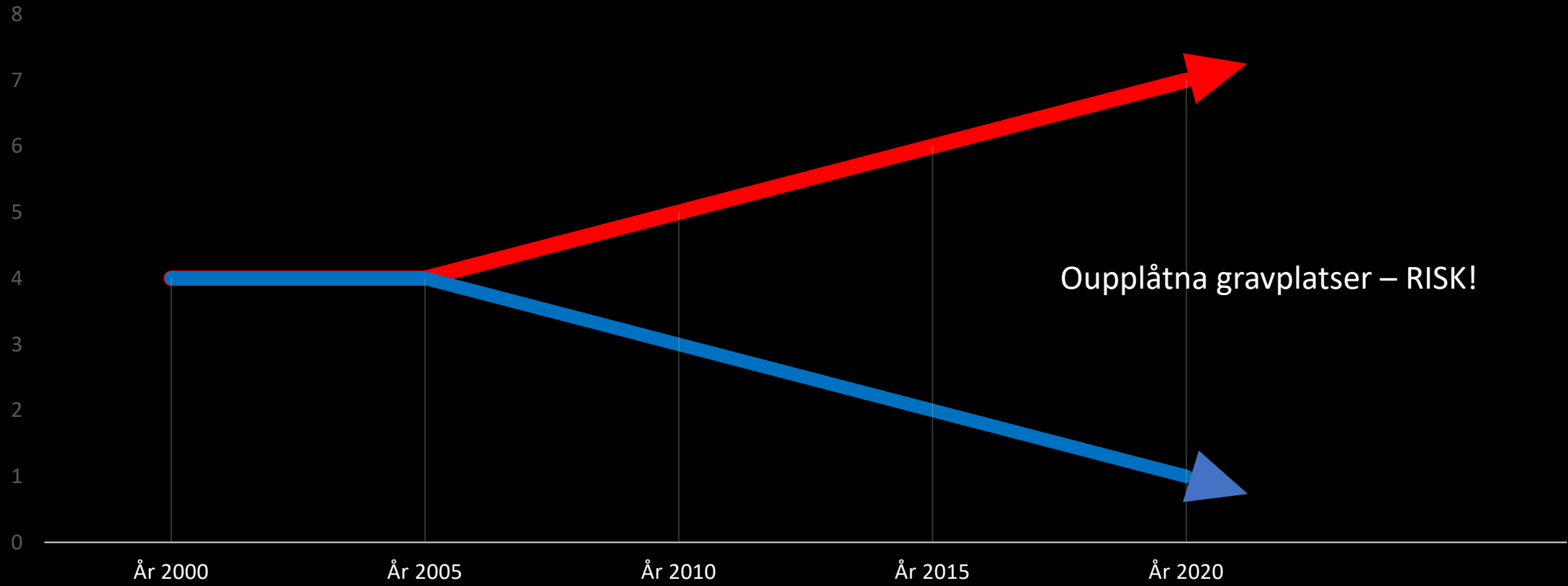
✗ Gravplats med helt eller delvis borttagen häckomgärdning av buxbom.

● Nedlagd gravvård.

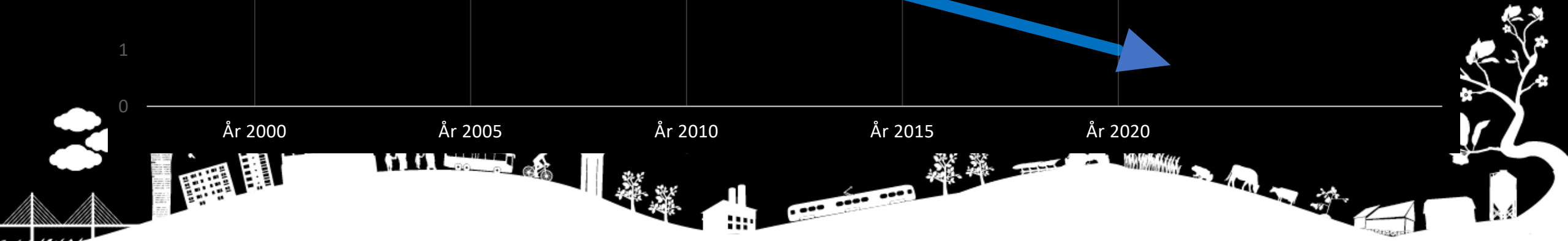

”Förvanskningssgapet”

Återlämnade gravrätter Nya kistbegravningar

Oupplåtna gravplatser – RISK!

Utveckling eller avveckling?

LANDTBRUKAREN
JÖNS NILSSON
1844 — 1933
HANS MAKÅ
MARIA F. OLSSON
1840 — 1918

Östra Karaby kyrkogård

ROLAND KALLSSON
1942 - 2018

Kyrkoköpinge kyrkogård

SKRÅDDÅSTEN
NILS OLSSON
ADSEKE
1822/1857 - 19/4/1858

Axel J. Hellström
Söderström
1864

Anders Larsson
Söderström

Anders Larsson
Söderström

ANSTINA LINDHOLM
FÖDD 1811
SÖDERSTRÖM
1888

FRANZ
LINDHOLM
1811 - 1888

Hanne Lindholm

LANTERVIKEN
SIGE

JOHANNES SVENSSON
JOHN SVENSSON

GUSTAV JOHAN
1877 - 1888

MÅLAREN
NILSSON

JOHN

GUSTAV OLSSON

ANSTINA

- Ja, men vi kan ju inte leva i ett museum! Begravningsplatserna måste få förändras, så har det alltid varit.

”...bevara, använda och utveckla...”

”...bevara, använda och utveckla...”

”...bevara, använda och utveckla...”

Kulturmiljölagen (1988:950) 4 kapitlet 13 §

I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad, fast anordning eller vegetation, eller
3. för att ändra medveten gestaltning av vegetationen.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen ska utföras och den dokumentation som behövs. *Lag (2017:562).*

Ändringar av de kyrkliga kulturminnena ska enligt domstol vara:

- väl motiverade
- varsamma – så väl anpassade som möjligt
- helst tillföra nya värden

Ärenden som överklagats till Högsta förvaltningsdomstolen:

- **Tidaholm**, KR 22-07-04 (Borttagande av 75 gravstenar på tre kyrkogårdar) (Väsentlig ändring)
- **Fjälkinge**, FR dom 21-12-17, KR dom 22-09-22 (Ansökan om fällning av ädelcypress på grav med gravrätt). (Äganderätt, växtlighet, kumulativa effekter).
- **Kiaby**, FR dom 22-02-16, KR dom 23-03-21 (Föreläggande om återställande av 56 gravvårdar). (Föreläggandets form, finansieringens betydelse, äganderätt, kumulativa effekter).

Ärenden som vunnit laga kraft:

- **Eriksberg**, FR 2021-10-26 (Borttagande av stenar) Laga kraft. (Tillståndsplikt, väsentlig ändring)
- **Loshult**, FR 22-06-08 (Borttagning av två gravstenar) Laga kraft. (Borttagande av stenar)
- **Västra Torup**, FR 22-06-09 (Ändring av gravplats till P-plats) Har vunnit laga kraft, ej prövningstillstånd. (Tillgänglighet)
- **Östra Broby**, FR 22-06-03 (Borttagande av 29 gravstenar) Har vunnit laga kraft, ej prövningstillstånd.

Begravningsavgiftens användning

Av förarbetsuttalanden (prop. 1998/99:38 s. 114 f) framgår att:

”skötsel som följer av kulturmiljövårdens krav – som till exempel underhåll av kulturhistoriskt intressanta gravanläggningar – bör ingå i begravningsverksamheten och finansieras via begravningsavgiften.”

Planen ska redovisa hur objekten ska värdas och underhållas så att det kulturhistoriska värdet inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas.

Om det finns en kulturhistorisk inventering och värdering av de enskilda gravanordningarna och de kulturhistoriskt värdefulla är tydligt markerade på gravvårdskarta eller motsvarande (på plats), eller är uppförda i inventarieförteckningen (flyttade från sin plats och uppställda) så kan skötseln bekostas av begravningsavgiften. Kammarkollegiets vill förtydliga att det är den *enskilda gravanordningen* som ska bedömas om den är kulturhistoriskt värdefull. Samtliga gravanordningar bedöms alltså inte per automatik som kulturhistoriskt värdefulla.

Innehållet i denna skrivelse är avstämt med Svenska kyrkan.

Sammanfattning

- Begravningsplatserna i sin helhet omfattas av Kulturmiljölagens 4 kapitel (KML) och ändringar kräver tillstånd.
- Värdet och tillståndsplikten kan relateras till objektet, om det är värdefullt i sig, eller till helheten, om objektet är betydelsefullt för helhetens värden.
- Detta gäller oavsett om förändringar sker successivt eller sammanhållet.
- Det som är kulturhistoriskt värdefullt på begravningsplatserna kan finansieras av begravningsavgiften.
- Samråd med länsstyrelsen innan förändringar genomförs, så att en bedömning av vilka krav som kan ställas utifrån KML kan göras.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön.

Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. *Lag (2013:548).*

Brunnsby kyrkogård

TACK!

britta.roos@lansstyrelsen.se

Postadress: 291 86 Kristianstad | 205 15 Malmö

Besöksadress: Ö Boulevarden 62 A, Kristianstad | Södergatan 5, Malmö

Telefon: 010-224 10 00 **E-post:** skane@lansstyrelsen.se

Webb: www.lansstyrelsen.se/skane

Sociala medier: lansstyrelsenskane @LstSkane @lstskane

**Länsstyrelsen
Skåne**